

Demokracja narzucona

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Animacja](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Michael Walzer, *Polityka i namiętność. O bardziej egalitarny liberalizm*, tłum. Hanna Jankowska, Warszawa 2006, s. 52–53.
- Źródło: Paweł Śpiewak, *Obietnice demokracji*, Warszawa 2004, s. 34.
- Źródło: Stanisław Filipowicz, *Historia myśli polityczno-prawnej*, Gdańsk 2011, s. 248.
- Źródło: Jan Wróbel, *Wróbel: Demokracja i obowiązki*, 17.11.2017 r., dostępny w internecie: gazetaprawna.pl [dostęp 3.11.2020 r.].
- Źródło: Mariusz Zawadzki, *Nowy wspaniały Irak*, Warszawa 2012, s. 147–149.

- Źródło: Krzysztof Jurek, *Elementy kultury politycznej i przykładowy ich wpływ na postrzeganie państwa i demokracji przez Polaków*, dostępny w internecie: kulturaihistoria.umcs.lublin.pl [dostęp 3.11.2020 r.].
- Źródło: *Liberalne wartości mogą przetrwać bez liberalnej demokracji. Z Johnem Grayem rozmawiają Łukasz Pawłowski i Adam Puczejda*, 17.06.2017 r., dostępny w internecie: kulturaliberalna.pl [dostęp 28.01.2021 r.].

Demokracja narzucona

Źródło: فى عين الله, domena publiczna.

Większość dobrze funkcjonujących demokracji powstała w wyniku skomplikowanych procesów społecznych, których początki sięgają co najmniej XVIII w. Industrializacja, urbanizacja, powstanie społeczeństw masowych i konflikty klasowe doprowadziły do ukształtowania się demokratycznego państwa prawa. Choć zjawiska te były wspólne dla wielu państw, każde z nich miało, w pewnym stopniu, własną drogę do ustroju demokratycznego, a kształt instytucji politycznych związany był zazwyczaj ze specyfiką danego kraju. W niektórych przypadkach jednak ustrój demokratyczny został wprowadzony odgórnie – czasem przez proste naśladownictwo miejscowych elit, a niekiedy nawet w drodze militarnego podboju. W takiej sytuacji demokracja musiała funkcjonować w niesprzyjających jej warunkach – społecznych, ekonomicznych lub kulturowych.

Twoje cele

- Wymienisz warunki niezbędne do prawidłowego funkcjonowania demokracji.
- Przedstawisz przyczyny nieudanych prób narzucenia demokracji.
- Scharakteryzujesz jeden z przypadków demokracji narzuconej.

Państwo demokratyczne potrzebuje ludu

Z demokracją mamy do czynienia wówczas, gdy funkcjonują w państwie instytucje dające obywatelom wpływ na decyzje polityczne. Wiąże się ona z regularnie przeprowadzanymi wolnymi i uczciwymi wyborami do organów przedstawicielskich (zwłaszcza do parlamentu) oraz z respektowaniem przez władze podstawowych praw i wolności, takich jak wolność słowa, wolność zgromadzeń czy wolność zrzeszania się. Demokracja wymaga w efekcie [politycznego pluralizmu](#) – różne partie polityczne rywalizują ze sobą o głosy wyborców. Akceptują jednocześnie równe dla wszystkich reguły gry oraz uznają werdykt wyborców – zwycięzcy przejmują władzę, przegrani przechodzą do opozycji.

Ponieważ demokracja oznacza „rządy ludu”, może prawidłowo funkcjonować tylko wówczas, gdy mieszkańcy kraju czują się obywatelami należącymi do jednej wspólnoty politycznej – organy władzy są wówczas postrzegane jako jej reprezentacja. Taka społeczność sprawuje kontrolę nad swoimi przedstawicielami i może, przez udział w wyborach, ich usunąć, zastępując innymi. Brak poczucia przynależności obywateli do politycznej wspólnoty sprawi, że instytucje demokratyczne, jeśli w ogóle powstaną, będą miały charakter fasadowy, zaś decyzje polityczne podejmą nieformalne ośrodki władzy – oligarchowie, przywódcy klanowi czy zorganizowane grupy interesów. Partie polityczne w takiej sytuacji opierają się często na relacjach [klientelistycznych](#), zaś władza nie ponosi realnej odpowiedzialności przed społeczeństwem.

Czy demokracja jest „łatwa”?

Źródło: S_K_S, licencja: CC BY-NC-SA 2.0.

Demokratyczna kultura polityczna

Sprawne funkcjonowanie demokracji wymaga również określonej kultury politycznej. Jeśli instytucje demokratyczne zostaną wprowadzone w społeczeństwie, w którym nie ceni się takich wartości, jak debata, tolerancja czy szacunek do politycznych rywali, bardzo szybko ulegną one degeneracji. Demokracja jako ustrój opierający się na zasadzie równości politycznej nie będzie dobrze funkcjonowała również w warunkach istniejącej w społeczeństwie sztywnej hierarchii, zwłaszcza wówczas, gdy ta ostatnia jest ugruntowana kulturowo i powszechnie akceptowana. Brak demokratycznej kultury politycznej może sprawić, że rywalizacja polityczna przekształci się w działania, którym towarzyszy przemoc, a przegrani nie będą uznawali wyników wyborów.

Zastanów się, dlaczego brak demokratycznej kultury politycznej może sprzyjać politycznej przemocy.

W świetle rozmaitych rankingów państw, według ich ustrojów politycznych, za najbardziej demokratyczne uznawane są te kraje, w których występują świadome swojego istnienia wspólnoty polityczne oraz funkcjonuje rozwinięta demokratyczna kultura polityczna. Państwowe instytucje przedstawicielskie cieszą się tam dużym społecznym autorytetem, zaś demokratyczne procedury popierane są przez ogromną część opinii publicznej.

Wskaźnik demokracji, dane z 2018 r.

Kraj: Afganistan

Wartość: 2.97

Kraj: Albania

Wartość: 5.98

Kraj: Algieria

Wartość: 3.50

Kraj: Angola

Wartość: 3.62

Kraj: Argentyna

Wartość: 7.02

Kraj: Armenia

Wartość: 4.79

Kraj: Australia

Wartość: 9.09

Kraj: Austria

Wartość: 8.29

Kraj: Azerbejdżan

Wartość: 2.65

Kraj: Bahrajn

Wartość: 2.71

Kraj: Bangladesz

Wartość: 5.57

Kraj: Białoruś

Wartość: 3.13

Kraj: Belgia

Wartość: 7.78

Kraj: Benin

Wartość: 5.74

Kraj: Bhutan

Wartość: 5.30

Kraj: Boliwia

Wartość: 5.70

Kraj: Bośnia i Hercegowina

Wartość: 4.98

Kraj: Botswana

Wartość: 7.81

Kraj: Brazylia

Wartość: 6.97

Kraj: Bułgaria

Wartość: 7.03

Kraj: Burkina Faso

Wartość: 4.75

Kraj: Burundi

Wartość: 2.33

Kraj: Kambodża

Wartość: 3.59

Kraj: Kamerun

Wartość: 3.28

Kraj: Kanada

Wartość: 9.15

Kraj: Republika Zielonego Przylądka

Wartość: 7.88

Kraj: Republika Środkowoafrykańska

Wartość: 1.52

Kraj: Czad

Wartość: 1.61

Kraj: Chile

Wartość: 7.97

Kraj: Chiny

Wartość: 3.32

Kraj: Kolumbia

Wartość: 6.96

Kraj: Komory

Wartość: 3.71

Kraj: Demokratyczna Republika Konga

Wartość: 1.49

Kraj: Kongo

Wartość: 3.31

Kraj: Kostaryka

Wartość: 8.07

Kraj: Wybrzeże Kości Słoniowej

Wartość: 4.15

Kraj: Chorwacja

Wartość: 6.57

Kraj: Kuba

Wartość: 3.00

Kraj: Cypr

Wartość: 7.59

Kraj: Czechy

Wartość: 7.69

Kraj: Dania

Wartość: 9.22

Kraj: Dżibuti

Wartość: 2.87

Kraj: Dominikana

Wartość: 6.54

Kraj: Ekwador

Wartość: 6.27

Kraj: Egipt

Wartość: 3.36

Kraj: Salwador

Wartość: 5.96

Kraj: Gwinea Równikowa

Wartość: 1.92

Kraj: Erytrea

Wartość: 2.37

Kraj: Estonia

Wartość: 7.97

Kraj: Etiopia

Wartość: 3.35

Kraj: Fidżi

Wartość: 5.85

Kraj: Finlandia

Wartość: 9.14

Kraj: Francja

Wartość: 7.80

Kraj: Gabon

Wartość: 3.61

Kraj: Gambia

Wartość: 4.31

Kraj: Gruzja

Wartość: 5.50

Kraj: Niemcy

Wartość: 8.68

Kraj: Ghana

Wartość: 6.63

Kraj: Grecja

Wartość: 7.29

Kraj: Gwatemala

Wartość: 5.60

Kraj: Gwinea

Wartość: 3.14

Kraj: Gwinea Bissau

Wartość: 1.98

Kraj: Gujana

Wartość: 6.67

Kraj: Haiti

Wartość: 4.91

Kraj: Honduras

Wartość: 5.63

Kraj: Węgry

Wartość: 6.63

Kraj: Islandia

Wartość: 9.58

Kraj: Indie

Wartość: 7.23

Kraj: Indonezja

Wartość: 6.39

Kraj: Iran

Wartość: 2.45

Kraj: Irak

Wartość: 4.06

Kraj: Irlandia

Wartość: 9.15

Kraj: Izrael

Wartość: 7.79

Kraj: Włochy

Wartość: 7.71

Kraj: Jamajka

Wartość: 7.02

Kraj: Japonia

Wartość: 7.99

Kraj: Jordania

Wartość: 3.93

Kraj: Kazachstan

Wartość: 2.94

Kraj: Kenia

Wartość: 5.11

Kraj: Kuwejt

Wartość: 3.85

Kraj: Kirgistan

Wartość: 5.11

Kraj: Laos

Wartość: 2.37

Kraj: Łotwa

Wartość: 7.38

Kraj: Liban

Wartość: 4.63

Kraj: Lesotho

Wartość: 6.64

Kraj: Liberia

Wartość: 5.35

Kraj: Libia

Wartość: 2.19

Kraj: Litwa

Wartość: 7.50

Kraj: Luksemburg

Wartość: 8.81

Kraj: Macedonia Północna

Wartość: 5.87

Kraj: Madagaskar

Wartość: 5.22

Kraj: Malawi

Wartość: 5.49

Kraj: Malezja

Wartość: 6.88

Kraj: Mali

Wartość: 5.41

Kraj: Malta

Wartość: 8.21

Kraj: Mauretania

Wartość: 3.82

Kraj: Mauritius

Wartość: 8.22

Kraj: Meksyk

Wartość: 6.19

Kraj: Mołdawia

Wartość: 5.85

Kraj: Mongolia

Wartość: 6.50

Kraj: Czarnogóra

Wartość: 5.74

Kraj: Maroko

Wartość: 4.99

Kraj: Mozambik

Wartość: 3.85

Kraj: Mjanma (Birma)

Wartość: 3.83

Kraj: Namibia

Wartość: 6.25

Kraj: Nepal

Wartość: 5.18

Kraj: Holandia (Niderlandy)

Wartość: 8.89

Kraj: Nowa Zelandia

Wartość: 9.26

Kraj: Nikaragua

Wartość: 3.63

Kraj: Niger

Wartość: 3.76

Kraj: Nigeria

Wartość: 4.44

Kraj: Korea Północna

Wartość: 1.08

Kraj: Norwegia

Wartość: 9.87

Kraj: Oman

Wartość: 3.04

Kraj: Pakistan

Wartość: 4.17

Kraj: Palestyna

Wartość: 4.39

Kraj: Panama

Wartość: 7.05

Kraj: Papua-Nowa Gwinea

Wartość: 6.03

Kraj: Paragwaj

Wartość: 6.24

Kraj: Peru

Wartość: 6.60

Kraj: Filipiny

Wartość: 6.71

Kraj: Polska

Wartość: 6.67

Kraj: Portugalia

Wartość: 7.84

Kraj: Katar

Wartość: 3.19

Kraj: Rumunia

Wartość: 6.38

Kraj: Rosja

Wartość: 2.94

Kraj: Rwanda

Wartość: 3.35

Kraj: Arabia Saudyjska

Wartość: 1.93

Kraj: Senegal

Wartość: 6.15

Kraj: Serbia

Wartość: 6.41

Kraj: Sierra Leone

Wartość: 4.66

Kraj: Singapur

Wartość: 6.38

Kraj: Słowacja

Wartość: 7.10

Kraj: Słowenia

Wartość: 7.50

Kraj: Republika Południowej Afryki

Wartość: 7.24

Kraj: Korea Południowa

Wartość: 8.00

Kraj: Hiszpania

Wartość: 8.08

Kraj: Sri Lanka

Wartość: 6.19

Kraj: Sudan

Wartość: 2.15

Kraj: Surinam

Wartość: 6.98

Kraj: Suazi

Wartość: 3.03

Kraj: Szwecja

Wartość: 9.39

Kraj: Szwajcaria

Wartość: 9.03

Kraj: Syria

Wartość: 1.43

Kraj: Tajwan

Wartość: 7.73

Kraj: Tadżykistan

Wartość: 1.93

Kraj: Tanzania

Wartość: 5.41

Kraj: Tajlandia

Wartość: 4.63

Kraj: Timor Wschodni

Wartość: 7.19

Kraj: Togo

Wartość: 3.10

Kraj: Trynidad i Tobago

Wartość: 7.16

Kraj: Tunezja

Wartość: 6.41

Kraj: Turcja

Wartość: 4.37

Kraj: Turkmenistan

Wartość: 1.72

Kraj: Uganda

Wartość: 5.20

Kraj: Ukraina

Wartość: 5.69

Kraj: Zjednoczone Emiraty Arabskie

Wartość: 2.76

Kraj: Wielka Brytania

Wartość: 8.53

Kraj: Stany Zjednoczone Ameryki

Wartość: 7.96

Kraj: Urugwaj

Wartość: 8.38

Kraj: Uzbekistan

Wartość: 2.01

Kraj: Wenezuela

Wartość: 3.16

Kraj: Wietnam

Wartość: 3.08

Kraj: Jemen

Wartość: 1.95

Kraj: Zambia

Wartość: 5.61

Kraj: Zimbabwe

Wartość: 3.16

Wskaźnik demokracji opiera się na 60 wskaźnikach pogrupowanych w pięciu różnych kategoriach: proces wyborczy i pluralizm, swobody obywatelskie, funkcjonowanie administracji publicznej, partycypacja polityczna oraz kultura polityczna. Kraje z przedziału 8–10 to pełne demokracje; z przedziału 6–7,99 to wadliwe demokracje; z przedziału 4–5,99 to systemy hybrydowe; z przedziału 0–3,99 to systemy autorytarne (oprac. na podst.: „The Economist”).

Problemy z demokratyzacją

Historia zna jednak przypadki wprowadzania reżimów demokratycznych w krajach pozbawionych demokratycznej tradycji lub przy społecznych uwarunkowaniach, które nie sprzyjały tej formie ustrojowej. W większości młodych państw Europy Środkowo-Wschodniej, w których ustanowiono po I wojnie światowej ustroje demokratyczne, nie przetrwały one dekady, przekształcając się łatwo w reżimy autorytarne. Tak było choćby w Polsce, gdzie w warunkach ostrych konfliktów politycznych, rozdrobnienia parlamentu i społecznych podziałów [przewrót majowy](#) Józefa Piłsudskiego z 1926 r. zakończył po kilku latach demokratyczne rządy.

Józef Piłsudski na Kasztance odbiera defiladę wojsk 11 listopada 1926 r.

Przypomnij sobie, w jaki sposób Józef Piłsudski uzasadniał przeprowadzenie zamachu stanu.

Źródło: Centralne Archiwum Wojskowe, domena publiczna.

Niepowodzeniem zakończyła się próba ustanowienia demokracji w [Republice Weimarskiej](#) – państwie niemieckim, które funkcjonowało w okresie międzywojennym. Instytucje demokratyczne zostały tam wprowadzone na gruncie autorytarnej kultury politycznej, ukształtowanej jeszcze w czasach Cesarstwa Niemieckiego. Nie cieszyły się więc one szacunkiem w konserwatywnej części społeczeństwa. Były kontestowane również przez radykalną lewicę komunistyczną, która dążyła do ustanowienia dyktatury proletariatu – zgodnie z założeniami ideologii marksizmu-leninizmu. Partie, które popierały demokratyczny charakter rządów, cieszyły się mało stabilnym poparciem nieznacznej większości społeczeństwa. Wielki Kryzys Ekonomiczny z lat 1929–1932 sprawił, że nawet ono się załamało, otwierając drogę do władzy nazistom.

Demokratyzacja została wywołana również upadkiem komunizmu w Europie w 1989 r. Monopolistyczne rządy partii komunistycznych zastępowane były wówczas wzorowanymi na państwach zachodnich systemami wielopartyjnymi, z wolnymi wyborami i realnym wpływem obywateli na rządy. Zmiany te doprowadziły w wielu przypadkach do spektakularnych sukcesów krajów postkomunistycznych – udało się stworzyć w nich dobrze funkcjonujące instytucje państwa prawa, ograniczono korupcję, nastąpił także dynamiczny rozwój ekonomiczny. Niekiedy jednak zmiany demokratyczne wywoływały również ostre kryzysy. W Jugosławii stały się początkiem kilku wojen domowych oraz – ostatecznie – rozpadu tego kraju. W tym wieloetnicznym państwie zabrakło bowiem poczucia przynależności do jednej wspólnoty, zaś demokratyzacja sprawiła, że każdy z żyjących tam narodów zapragnął własnego państwa.

Zastanów się, czy potrafisz podać inny przykład dezintegracji państwa po jego demokratyzacji.

Słownik

industrializacja

przebiegający w XIX i XX w. proces zmian ekonomicznych i społecznych, który doprowadził do przejścia od społeczeństwa rolniczego (agrarnego) do społeczeństwa przemysłowego (industrialnego)

klientelizm

nieformalny układ zależności między dominującym patronem a podporządkowanym mu klientem, polegający na wymianie osobistych usług

pluralizm polityczny

cecha państwa demokratycznego, charakteryzująca się istnieniem na scenie politycznej różnorodnych rywalizujących ze sobą partii oraz grup interesu

Republika Weimarska

zwyczajowa nazwa niemieckiego państwa demokratycznego, które powstało w 1918 r. po rozpadzie Cesarstwa Niemieckiego

urbanizacja

proces koncentrowania się ludności na małych obszarach, wyrażający się w rozroście miast oraz zwiększaniu się ich liczby; skutek industrializacji

zamach majowy

przeprowadzony przez Józefa Piłsudskiego w maju 1926 r. przewrót wojskowy, skutkujący przejęciem władzy przez obóz sanacyjny i powstaniem w Polsce systemu autorytarnego

Animacja

Polecenie 1

Zapoznaj się z animacją i wykonaj ćwiczenie.

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/D14UXRrBV>

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Nagranie filmowe lekcji dotyczące nieudanej próby narzucenia demokracji Irakowi.

Ćwiczenie 1

Poszukaj informacji o sytuacji w Iraku po usunięciu z jego terytorium tzw. Państwa Islamskiego.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Posegreguj poniższe zjawiska na sprzyjające oraz niesprzyjające demokracji.

sprzyjające demokracji

niski poziom zaufania
społecznego

wysoki poziom zamożności

niesprzyjające demokracji

wojna domowa

długa tradycja demokratyczna

tolerancja

konflikty religijne

kontrasty ekonomiczne

Ćwiczenie 2

Zaznacz państwa, w których podjęto w XXI w. próbę zmiany ustroju politycznego na demokratyczny.

☐ Libia

☐ Liban

☐ Afganistan

☐ Korea Południowa

☐ Irak

Ćwiczenie 3

Dokończ zdanie.

W 2003 r. ustrój demokratyczny został ustanowiony w Iraku przez...

☐ USA.

☐ Francję.

☐ Turcję.

☐ NATO.

Zapoznaj się z tekstem i wykonaj ćwiczenie.

“ Liberalne wartości mogą przetrwać bez liberalnej demokracji. Z Johnem Grayem rozmawiają Łukasz Pawłowski i Adam Puczejda

John Gray: (...) Fukuyama twierdzi często, że jego teoria jest źle rozumiana, wulgaryzowana itp. Tak nie jest. Posiada jeden falsyfikowalny element, tj. przekonanie, że wraz z końcem zimnej wojny będziemy mieć do czynienia tylko z jednym typem rządu na świecie – ten pogląd stanowił jądro jego argumentacji i okazał się błędny. Dla przykładu, w dzisiejszej Rosji mamy do czynienia z formą neobolszewizmu, który opiera się na tzw. kapitalizmie kolesiów, rosyjskim prawosławiu i rządach strachu, a ten system – liberałowie nigdy tego nie pojmą! – naprawdę podoba się wielu Rosjanom. Nawet kiedy Putin w końcu odejdzie, nie powinniśmy się spodziewać, że Rosja stanie się liberalną demokracją. Mamy też przykład Chin, kraju, który jest znacznie bardziej stabilny i który osiągnął prawdziwy sukces. To dwie światowe potęgi, w których zachodnia liberalna demokracja nie została przyjęta i nie zostanie przyjęta w przyszłości.

Źródło: *Liberalne wartości mogą przetrwać bez liberalnej demokracji. Z Johnem Grayem rozmawiają Łukasz Pawłowski i Adam Puczejda*, 17.06.2017 r., dostępny w internecie: kulturaliberalna.pl [dostęp 28.01.2021 r.].

Wyjaśnij, jaki jest stosunek autora do poglądu o uniwersalności demokracji.

Zapoznaj się z tekstem i wykonaj ćwiczenie.

((Krzysztof Jurek

Elementy kultury politycznej i przykładowy ich wpływ na postrzeganie państwa i demokracji przez Polaków

Analizując zjawiska polityczne w odniesieniu do kultury politycznej, możemy wyodrębnić pewne typy kultury politycznej. Almond i jego współpracownicy wyróżnili trzy typy podstawowe:

1. Zaściankowa kultura polityczna charakteryzuje się małym zainteresowaniem zagadnieniami politycznymi, a co za tym idzie małą aktywnością polityczną. Społeczeństwo nie przypisuje sobie żadnej roli w procesach politycznych, nie dostrzega znaczenia jakie ona wywiera na indywidualne życie jednostek. Jest zamknięty na kontakty ze światem zewnętrznym, a dominujący model życia politycznego traktowany jest jako właściwy. Często opiera się na stereotypach.
2. Kultura polityczna podporządkowania – cechuje się uległością rządzonej wobec rządzących. Dane społeczeństwo pomimo posiadania określonej wiedzy i świadomości znaczenia, nie wie, jak procesy polityczne wpływają na kształt życia grup i jednostek, jednostki nie dostrzegają potrzeby angażowania się w politykę, zadanie to należy do elity władzy. Charakteryzuje się biernością w kształtowaniu życia publicznego.
3. Kultura polityczna uczestnictwa – charakteryzuje społeczeństwo w państwie, w którym istnieją ustabilizowane i w pełni

uksztaltowane przekonania na temat roli polityki w modelowaniu życia poszczególnych grup i jednostek. Społeczeństwo cechuje duży stopień aktywności społecznej, co wpływa ze świadomości możliwości jakie niesie za sobą aktywny udział w życiu politycznym.

Źródło: Krzysztof Jurek, *Elementy kultury politycznej i przykładowy ich wpływ na postrzeganie państwa i demokracji przez Polaków*, dostępny w internecie: kulturaihistoria.umcs.lublin.pl [dostęp 3.11.2020 r.].

Na podstawie powyższego tekstu oraz wiedzy pozaźródłowej podaj związek między funkcjonowaniem demokracji a typem kultury politycznej.

Zapoznaj się z tekstem i wykonaj ćwiczenie.

((Mariusz Zawadzki

Nowy wspaniały Irak

Za mostem zaczynał się typowy dla Iraku krajobraz miejski - szerokie ulice pomiędzy rzędami ściśniętych niewysokich domków. Majorzy jechali nimi prosto do Błękitnej Kopuły, dawnej siedziby partii Baas, a później nowych władz prowincji. Tam zostawali zwykle kilka godzin, żeby w trudzie i znoju budować iracką demokrację na szczepku lokalnym.

W prowincji Dijala, której stolicą jest Bakuba, okazało się to zadanie szczególnie niewdzięczne. Liczebnie sunnici mieli tu niewielką przewagę nad szyitami (55% do 40%), ale siły były na tyle wyrównane, że obie grupy zaciekle walczyły o władzę i żadna nie chciała ustąpić. Pierwszą radę prowincji wybrano już na początku 2004 r., ale sparaliżowało ją polowanie na radnych. Z dwunastu szyitów, którzy zaczęli kadencję, do końca roku 2004 dożyło tylko czterech.

Amerykanie mieli nadzieję, że po wyborach w styczniu 2005 r., kiedy wyłoniono nie tylko parlament w Bagdadzie, ale też samorządy w całym kraju, statystyki przeżywalności bakubańskich radnych się zdecydowanie poprawią, a rada zacznie normalnie funkcjonować. Jednakże kiedy trzy tygodnie po wyborach przyjechałem z majorami do Błękitnej Kopuły, za stołem konferencyjnym siedziało tylko siedmiu z trzydziestu nowo wybranych radnych. (...)

- A prosiłem kandydatów: pokazujcie się w lokalnej telewizji, przychodźcie do radia, organizujcie wiece. Jak ludzie mieli głosować, skoro was nie znali?

- Jak mieliśmy się pokazywać, skoro terroryści grozili nam śmiercią, a policja nie potrafi nas ochronić? - pytał jeden z radnych.

W Bakubie, tak jak w całym Iraku, kandydaci w wyborach byli tajni. Partie ujawniły ich nazwiska dopiero 30 stycznia, w dniu głosowania.

- Jeśli się boisz, jak możesz przewodzić innym?! - zgromił go gubernator.
- Dla bojaźliwych nie ma miejsca w polityce, szczególnie u nas, w Bakubie...

Dyskusja dryfowała w bliżej nieokreślonym kierunku. Zapytałem ziewającego majora Charlebois:

- To tak ma wyglądać demokracja w Iraku? Bezsensowne narady polityków pod okiem amerykańskich oficerów?

Major uśmiechnął się pobłaźliwie.

- Wierz mi, z radością nie przychodziłbym na te rady. Ale jeśli my nie przyjdziemy, to oni też nie przyjdą. A za każde posiedzenie płacimy im dietę sto dolarów, połowę średniej pensji miesięcznej. A i tak frekwencja jest co tydzień fatalna.

- No dobrze, ale dlaczego z nimi siedzicie? Dlaczego po sprawdzeniu obecności nie zostawicie ich samych?

- Na początku tak robiliśmy. A kiedy po godzinie wracaliśmy na salę, była pusta. Jeśli nas nie ma, po prostu uciekają. Trzeba ich pilnować jak dzieci.

Wymień dwa czynniki, które sprawiały, że narzucona przez USA demokracja w Iraku nie funkcjonowała prawidłowo.

Zapoznaj się z tekstem i wykonaj ćwiczenie.

((Jan Wróbel

Wróbel: Demokracja i obowiązki

W ciągu kilku lat Józef Stalin zdecydował o polskich granicach, ustroju, polityce i kadrach. Nigdy nie dowiemy się, co by było, gdyby sowiecki ludożerca umarł przed końcem II wojny, a USA twardo postawiły „sprawę polską”. Nie dowiemy się zatem, czy powojenna Polska – niepodległa i niepoddana presji zewnętrznej – wybrałaby demokrację.

Jest sporo argumentów przemawiających za tym, że tak. Zmęczenie dyktaturą piłsudczyków było wówczas odczuwalne. Nastroje w Europie po wojnie były prodemokratyczne. Program głównej siły naszego podziemia, a także rządu emigracyjnego zakładał wygraną demokracji. Ale... Zwolenników radykalnych przemian społecznych (nie mówię o komunistach, ci w wolnej Polsce siedzieliby za kratami jako fanatyczni agenci Stalina) było wielu, także w AK. Ale czy chcieliby i umieli przeprowadzić socjalistyczne zmiany w ciasnych z zasady ramach demokracji parlamentarnej? Basowali im – może nie tak liczni, ale bitni i przekonani o wyłącznej racji – radykalni nacjonaści.

Czy demokracja utrzymałaby się mimo prawdopodobnej aktywności sił niedemokratycznych? Bo jak wiemy również z polskich dziejów, demokrację zadekretować jest łatwo, ale utrzymać przy życiu – już nie. Jest sympatyczną naiwnością utrzymywać, że dyktatura jest automatycznie narzucona, zaś demokracja jest w oczywisty sposób najbardziej naturalnym ustrojem Polaków.

Wyjaśnij, co autor miał na myśli, pisząc: „Jest sympatyczną naiwnością utrzymywać, że dyktatura jest automatycznie narzucona, zaś demokracja jest w oczywisty sposób najbardziej naturalnym ustrojem Polaków”.

Zapoznaj się ze źródłami i wykonaj ćwiczenie.

Źródło I

((Stanisław Filipowicz

Historia myśli polityczno-prawnej

Wola powszechna stanowi kluczową kategorię w rozumowaniu Rousseau, fundament, na którym wspiera się idea racjonalnej legislacji, przedstawiona w *Umowie społecznej*. Wola powszechna nie jest wolą wszystkich. „Często bywa znaczna różnica między wolą wszystkich a wolą powszechną; ta ostatnia ma na względzie interes wspólny, tamta - interes prywatny i jest tylko sumą woli poszczególnych ludzi”. Trzeba ją rozumieć jako racjonalną, abstrakcyjną miarę słuszności, wyrastającą z pewnej wizji dobra wspólnego.

Źródło: Stanisław Filipowicz, *Historia myśli polityczno-prawnej*, Gdańsk 2011, s. 248.

Źródło II

((Paweł Śpiewak

Obietnice demokracji

Do czasów powstania demokracji Grecy byli chłopami, rzemieślnikami, arystokratami, głowami rodzin, klanów. Od czasu reform Klejstenesa stają wobec siebie jako obywatele, równi sobie w uprawnieniach i dostępie do władzy. Taki był początek jednego z bardziej niezwykłych europejskich ideałów: człowiek żyje tylko wtedy w sposób ludzki, kiedy żyje z równymi sobie, żyje odpowiedzialnie, równoprawnie i wolno; gdy ustanowiona zostanie jedność obywatelskości i człowieczeństwa.

Źródło: Paweł Śpiewak, *Obietnice demokracji*, Warszawa 2004, s. 34.

((Michael Walzer

Polityka i napiętność. O bardziej egalitarny liberalizm

Dlaczego model emancypacyjny nie sprawdza się w odniesieniu do grup napiętnowanych? Pewne pojęcie o przyczynach da nam analiza dziejów imperium i wyzwolenia narodowego. Weźmy przykład algierskich Arabów w momencie, kiedy z opóźnieniem zaoferowano im prawa równe z obywatelami Francji i perspektywę pełnego włączenia do republiki. Przedtem w Algierii europejscy koloniści byli siłą dominującą zarówno w społeczeństwie, jak i w gospodarce. (...)

Przyznanie obywatelstwa miało wprowadzić ich na drogę wiodącą do emancypacji - bez wątpienia długą, ale prowadzącą, według wszelkich oznak, w ustalonym kierunku, ku osiągnięciu pozycji równej z Europejczykami w Algierii oraz zwyczajnymi Francuzami we wszystkich innych prowincjach republiki. Przeważająca większość Algierczyków wybrała jednak inną drogę. Nie chcieli jako jednostki stać się Francuzami; woleli zbiorową arabską, a także prawdopodobnie muzułmańską tożsamość.

Źródło: Michael Walzer, *Polityka i napiętność. O bardziej egalitarny liberalizm*, tłum. Hanna Jankowska, Warszawa 2006, s. 52-53.

Opisz czynnik, którego brak uniemożliwił zbudowanie wspólnego demokratycznego państwa Algierczyków i Francuzów.

Dla nauczyciela

Autor: Krzysztof Kowaluk

Przedmiot: Wiedza o społeczeństwie

Temat: Demokracja narzucona

Grupa docelowa: III etap edukacyjny, liceum, technikum, zakres rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres rozszerzony

VIII. Modele sprawowania władzy.

Uczeń:

18) rozpoznaje przejawy zagrożeń dla funkcjonowania demokracji; porównuje specyfikę państwa autorytarnego i totalitarnego.

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie.

Cele operacyjne:

Uczeń:

- opisuje przypadek nieudanej demokratyzacji Iraku po 2003 r.;
- wymienia warunki, jakie muszą zostać spełnione, aby demokracja funkcjonowała prawidłowo;
- przedstawia możliwe konsekwencje narzucenia demokracji.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- lekcja odwrócona.

Metody i techniki nauczania:

- dyskusja;
- burza mózgów.

Formy zajęć:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami i dostępem do internetu, słuchawki;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg zajęć:

Przed lekcją dwie wybrane/chętne osoby przygotowują w domu prezentację na podstawie rozdziału *Zbrojni misjonarze* z książki Johna Graya *Czarna msza*.

Wybrane osoby przygotowują prezentację.

Faza wstępna

1. Nauczyciel zadaje uczniom pytanie: „Jaką część współczesnych państw stanowią państwa demokratyczne?”. Odpowiedzi uczniów zapisywane są na tablicy.

2. Nauczyciel przedstawia przedmiot i cele zajęć.

Faza realizacyjna

1. Uczniowie oglądają animację *Nieudana próba narzucenia demokracji Irakowi*. Nauczyciel udziela wyjaśnień związanych z interwencją militarną USA z 2003 r. Zwraca uwagę na historyczny kontekst i dominującą rolę Stanów Zjednoczonych po zakończeniu zimnej wojny, zamachy terrorystyczne z 11.09.2001 r. oraz ówczesną politykę międzynarodową George’a W. Busha.

2. Dwoje uczniów przedstawia przygotowaną w domu prezentację na podstawie rozdziału *Zbrojni misjonarze* z książki Johna Graya *Czarna msza*. Nauczyciel uzupełnia ją, jeśli jest taka konieczność, o istotne informacje.

3. Nauczyciel inicjuje dyskusję w formacie burzy mózgów na temat: „Czy demokracja jest ustrojem uniwersalnym?”. Nauczyciel przywołuje przypadek Afganistanu, Libii i Egiptu w XXI w. oraz – z drugiej strony – Niemiec i Japonii po II wojnie światowej.

Faza podsumowująca

1. Nauczyciel pokazuje uczniom ranking państw według ustrojów politycznych tygodnika „The Economist”. Zwraca uwagę na związek demokracji z kulturowymi uwarunkowaniami

społeczeństwa. Dane zostają skonfrontowane z zapisanymi na tablicy odpowiedziami uczniów z fazy wstępnej lekcji.

2. Uczniowie wykonują ćwiczenia 5–8 z sekcji „Sprawdź się”.

Praca domowa:

Uczniowie wykonują ćwiczenie do animacji.

Materiały pomocnicze:

Liberalne wartości mogą przetrwać bez liberalnej demokracji. Z Johnem Grayem rozmawiają Łukasz Pawłowski i Adam Puchejda, kulturaliberalna.pl.

Krzysztof Jurek, *Elementy kultury politycznej i przykładowy ich wpływ na postrzeganie państwa i demokracji przez Polaków*, kulturalihistoria.umcs.lublin.pl.

Jan Wróbel, *Wróbel: Demokracja i obowiązki*, gazetaprawna.pl.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

Animacja może zostać wykorzystana przez uczniów indywidualnie lub podczas zajęć w charakterze podsumowania.